

یادگیری خدمات محور برای پرستاران

مجیده هروی کریموی^{*}, ناهید رژه^۱, PhD, جمیله مختاری‌نوری^۲

^{*}دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

^۱دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

^۲دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌ا...^(ع)، تهران، ایران

چکیده

مقدمه: یادگیری خدمات محور، فن تعلیم و فلسفه آموزشی خدمات جامعه را با یادگیری ارادی ارتباط می‌بخشد. این شیوه آموزشی به عنوان یک نوآوری آموزشی در دامنه وسیعی از فعالیت‌های آموزشی فراگیران از کودکستان تا مقاطع دانشگاهی مطرح است. در این راهبرد فراگیران با مشارکت فعال در تجربیات خدماتی سازمان یافته پیشرفت می‌کنند و مهارت‌های فردی و اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و مهارت‌های حل مساله در آنان پرورش می‌یابد. این راهبرد موجب پیشرفت تحصیلی دانشجو، دوری از آموزش سنتی و افزایش تعامل بین دانشکده‌های پرستاری و جامعه می‌شود. این موضوع ضرورت تغییر فرهنگ را در دانشکده‌های پرستاری مطرح می‌نماید. مقاله موری حاضر با هدف بررسی اثرات و جنبه‌های مختلف یادگیری خدمات محور نگارش شد و ضمن معرفی بر منابع راهبرد یادگیری خدمات محور، مفهوم، گام‌های اجرا، سودمندی و زوایای متعدد این شیوه یادگیری بررسی شد.

نتیجه گیری: استفاده از یادگیری خدمات محور در دانشگاه‌ها رو به افزایش است و دانشکده‌های پرستاری بیشترین سهم را در به کارگیری این شیوه آموزشی به خود اختصاص داده‌اند. ضروری است که دانشجویان مقاطع مختلف پرستاری به آموزش سیستماتیک در زمینه روش‌های یادگیری فعال از جمله یادگیری خدمات محور دست پیدا کنند تا ضمن آشنایی و به کارگیری این شیوه، نیازهای تحقیقاتی در این زمینه به فراموشی سپرده نشود.

کلیدواژه‌ها: یادگیری خدمات محور، پرستاری، یادگیری فعال

Service-based learning for nurses

Heravi Karimavi M.* PhD, Rejeh N.¹ PhD, Mokhtari Nouri J.² MSc

^{*}Faculty of Nursing & Midwifery, Shahed University, Tehran, Iran

^۱Faculty of Nursing & Midwifery, Shahed University, Tehran, Iran

^۲Faculty of Nursing & Midwifery, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Abstract

Introduction: Service-based learning connects educational philosophy and pedagogy with intentional learning. Service-based learning is posed as an educational innovation with a wide range of educational activities from nurseries to universities. In this strategy, students learn and develop through active participation in organized service experiences and their personal and social skills, social responsibility and problem solving skills develop. This strategy leads to the student's academic progress, being away from traditional training and increased interaction between nursing faculties and the community. This subject poses the necessity of cultural changes in nursing faculties. This review article aimed at the effects and various aspects of service-based learning and along with reviewing the resources based on service-based learning strategy, the concept, implementation steps, usefulness and multiple aspects of this method were also studied.

Conclusion: The use of service-based learning is growing in universities and the nursing faculties have the largest contribution in applying this approach in education. It is essential that different levels of nursing students gain systematic training in the field of active learning methods, including service-based learning, in a way that the need for research in this filed won't be forgotten along with conversance with this method and applying it.

Keywords: Service-Based Learning, Nursing, Active Learning

مقدمه

تجربیات آموزشی نیازمند عواملی نظیر افزایش فعالیت فراگیران در داخل و خارج از کلاس، ارتقای کسب و فراغیری دانش و اجرای آموزشی، افزایش یادگیری مشارکتی و مبتنی بر گروه و حمایت فراگیران در توسعه حل مشکلات پیچیده است. برای دستیابی به شرایط فوق، به کارگیری استراتژی‌های فن تعلیم (Pedagogy) مطرح می‌شود [۱].

یکی از استراتژی‌های موثر و مهم فن تعلیم، یادگیری خدمات محور است. این پیش فرض اساسی مطرح است که یادگیری خدمات محور به خوبی سایر روش‌های یادگیری تجربی سبب می‌شود که فراگیر درک بهتری از مطالب درسی داشته باشد. بهطور قطع آنچه که فرد از طریق عملکرد تجربه می‌کند، بیش از آنچه که صرفاً خوانده، شنیده یا توسط معلم تدریس می‌شود، به خاطر سپرده می‌شود [۲].

یادگیری خدمات محور توانایی فراگیر را از طریق یادگیری فعال و مشارکتی، مشغولیت در جامعه، تفکر انتقادی و قرارگیری در موقعیت‌های منضاد در زندگی واقعی، ارتقاء می‌دهد. علاوه بر این به کارگیری یادگیری خدمات محور سبب افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی، پیشرفت اخلاقی [۱]، نوع دوستی، شایستگی و دانش علمی فراگیران در جوامع می‌شود. اعتقاد براین است که یادگیری خدمات محور اهداف فوق را بهطور موثرتری نسبت به سایر روش‌ها خصوصاً آموزش از طریق کلاس‌های استاندارد ارتقا می‌دهد. این شیوه آموزشی به عنوان یک نوآوری آموزشی و دامنه وسیعی از فعالیت‌های آموزشی فراگیران از کودکستان تا مقاطع دانشگاهی مطرح است.

در واقع جامعه به عنوان آزمایشگاه فراگیران درنظر گرفته می‌شود. فراگیر نیازهای جامعه را حس می‌کند و یاد می‌گیرد چگونه یادگیری کلاسی را با تجربیات دنیای واقعی مرتبط سازد [۲].

تقريباً ۳۰٪ از ۶/۷ میلیون فراگیر در موسسات دولتی و خصوصی آموزش عالی ایالات متحده در برنامه آموزشی خود از یادگیری خدمات محور بهره می‌جویند. بیش از ۲ میلیون فراگیر در برنامه‌های یادگیری خدمات محور در موسسات دولتی و خصوصی مشارکت می‌نمایند. در بیش از نیمی از دانشکده‌های ایالات متحده، دروس براساس یادگیری خدمات محور آموزش داده می‌شوند [۳] و ایشان معتقدند که باید یادگیری فعال را طی فرآیند یادگیری (نه بعد از آن) جایگزین یادگیری غیرفعال نسل‌های گذشته کرد [۴]. خدمات باید به عنوان یک عنصر در درس گنجانده شود (نه یک واحد اختصاصی در برنامه درسی)؛ به عنوان مثال در درس روان‌شناسی، مقدماتی برنامه‌ریزی می‌شود که فراگیران خدمات را در آژانس خدمات اجتماعی برای ۳ ساعت در هفته در طول ترم ارایه دهند [۲]. استفاده از این شیوه در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی ایالات متحده رو به افزایش است [۵].

محققین در زمینه به کارگیری شیوه یادگیری خدمات محور در دروس رشته‌های کاردمانی، مددکاری اجتماعی، پزشکی، ارتباطات، پیری‌شناسی، آموزش پزشکی و پرستاری نتایج موفقیت‌آمیزی را گزارش نموده‌اند [۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳].

تاریخچه یادگیری خدمات محور

یادگیری مبتنی بر خدمات در اوایل قرن بیستم به دنبال حرکت آموزش پیشرو (مترقی) شکل گرفت. آموزش‌دهندگان پیشرو مانند دیوی (۱۹۷۲-۱۹۱۸) معتقد بودند که یادگیری باید براساس تجربیات باشد. یادگیری صحیح از طریق به کارگیری برنامه درسی همراه با فعالیت‌های هدفمند و موقیت‌هایی برای تعاملات اجتماعی صورت می‌گیرد مدامی که به نیازهای جامعه پیوند بخورد. خدمات اجتماعی مبتنی بر مدرسه، عنصری کلیدی در روش این پروژه بود که به وسیله یکی از پیروان دیوی به نام کیل پاتریک مطرح شد. کیل پاتریک همانند دیوی معتقد بود که یادگیری باید در مکانی خارج از مدرسه رخ دهد و براساس نیازهای واقعی جامعه باشد.

خدمات اجتماعی مبتنی بر مدرسه مجدداً در ۱۹۷۰ مورد حمایت آموزش‌دهندگان قرار گرفت. چندین کمیته از قبیل "انجمن ملی مدیران دیبرستان" و "مجتمع ملی آموزش جوانان و دیبرستان"، دیبرستان‌ها را مورد انتقاد قرار دادند و معتقد بودند که این مدارس خودشان را از زندگی واقعی جدا ساخته‌اند. آنها تاکید می‌نمایند که برای آموزش نوجوانان باید از مکان‌های دیگر (غیر از مدرسه) استفاده نمود و فراگیران را باید در فعالیت‌های جامعه درگیر نمود.

با انتشار "یک ملت در خطر" در ۱۹۸۳، کارآئی مدرسه و معلم وابسته به آموزش‌دهندگان تعریف شد. با این حال بسیاری از خبرگان پیوسته درگیری فراگیران در مدارس مبتنی بر خدمات را توصیه می‌نمودند. به عنوان مثال بیرون مطرح می‌نماید که فراگیران به فرصت‌هایی برای رسیدن به بیرون از خودشان (بیش از حد خودشان) و مسئولیت‌پذیری بیشتر نیاز دارند (کتاب دیبرستان، ۱۹۸۳) و افزایش واحدی در برنامه درسی که روی خدمات تمرکز باید را مورد تاکید قرار می‌دهد. سال ۱۹۹۰، دوران مصلحت حیاتی مدارس مبتنی بر خدمات بود. به عنوان مثال در همان سال قانون خدمات اجتماعی و ملی قانونی شد و به دنبال آن در سال ۱۹۹۳ قانون ائتلاف خدمات اجتماعية و ملی رسماً مصیت یافت که به صورت قانونی به مراکز آموزشی اجازه می‌دهد تا یادگیری خدمات محور را به عنوان یکی از شیوه‌های یادگیری به کار گیرند.

در زمستان ۱۹۹۷، سایت یادگیری خدمات محور با ارایه اطلاعاتی درخصوص برنامه‌های محلی، ایالتی و ملی درخصوص یادگیری خدمات محور راه اندازی شد [۱۴].

ضمن مروری بر منابع در مورد راهبرد یادگیری خدمات محور، مفهوم، گام‌های اجرا، سودمندی و زوایای متعدد این شیوه یادگیری مورد

بررسی قرار گرفت.

جامعه دیده و انجام داده است فکر کند، صحبت نماید و بنویسد. بنابراین یادگیری خدمات محور فرستادهای را برای فرآگیران ایجاد می‌کند که دانش و مهارت‌های آموزشی جدید کسب شده در موقعیت‌های زندگی واقعی در جامعه را به کار گیرند. یادگیری خدمات محور در مقایسه با آنچه که فقط در کلاس آموخته می‌شود سبب کمک به پرورش و توسعه حس نوع‌دoustی نسبت به دیگران می‌شود [۱۶].

یادگیری خدمات محور یک شیوه تدریس است که خدمات اجتماعی و آموزش رسمی را ادغام می‌کند؛ به طوری که روی تفکر انتقادی و منطقی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی تاکید می‌نماید. برنامه‌های آموزشی مبتنی بر خدمات، فرآگیران را در خدمات سازمان یافته درگیر می‌نمایند و سبب توسعه مهارت‌های آموزشی، احساس مسئولیت‌پذیری اجتماعی و تعهد به جامعه می‌شود (نمودار ۱) [۱۷].

یادگیری خدمات محور یک شیوه از یادگیری تجربی و تجلی ارزش‌ها و خدمات به دیگران است که سبب مبادله اهداف، ماهیت و فرآیند اجتماعی و آموزشی بین فرآگیران و ارایه‌دهنگان خدمات می‌شود [۱۸].

شایان ذکر است در مطالعه دلفی‌ای که با هدف تعیین مفهوم یادگیری خدمات محور توسط شوهر انعام گرفت نتایج نشان داد که یادگیری خدمات محور به دو صورت مبتنی بر مدرسه و جامعه قابل طراحی و اجرا است. این شیوه یادگیری به عنوان یک نوآوری آموزشی و همچنین یک روش آموزشی مهیج، محرك و قدرتمند مطرح شد. لکن هیچ تعریف ساختاربندی شده و شفافی ارایه نشد [۱۹]. بنابراین در این روش فن تعلیم، فرآگیران دانش نظری را در موقعیت‌های دنیای واقعی به کار گرفته و بین تجربیات خدماتی و محتوای درسی از طریق فعالیت‌ها، تکالیف، تفکر منطقی، بحث، آزمایش و تمرين ارتباط برقرار می‌کنند [۲].

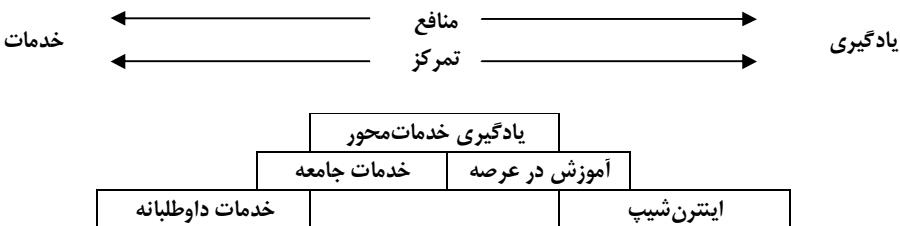
چشم‌اندازی بر مفهوم یادگیری خدمات محور

یادگیری خدمات محور شیوه‌ای است که فرآگیران از طریق مشارکت فعال در تجربیات خدماتی سازمان یافته که مطابق با نیازهای واقعی جامعه و سرفصل برنامه درسی است یاد می‌گیرند و پیشرفت می‌کنند. یادگیری خدمات محور موجب تفکر منطقی می‌شود، به این مفهوم که فرآگیر طی فعالیت‌های خدماتی درباره آنچه که انجام می‌دهد و می‌بیند فکر کرده، صحبت می‌نماید یا می‌نویسد.

بدین ترتیب فرآگیر دانش و مهارت‌های کسب شده جدید را به کار گرفته و از آنها در موقعیت‌های زندگی واقعی در همان جامعه بهره‌برداری می‌کند. بنابراین در مقایسه با آنچه فقط در کلاس تدریس می‌شود یادگیری خدمات محور سبب یادگیری اثر بخش تر شده و به پرورش حس نوع‌دoustی نسبت به دیگران کمک می‌نماید [۱۵].

یادگیری خدمات محور، هم یک برنامه آموزشی و هم یک فلسفه آموزشی است. به عنوان یک برنامه، یادگیری خدمات محور شامل راههای پیشنهادی است که فرآگیران می‌توانند خدمات معنی‌داری را برای جوامع شان انجام دهند و جامعه هم در چنین شکلی از تفکر یا مطالعه دخالت دارد. به عنوان یک فلسفه آموزشی اعتقاد دارد آموزش باید با مسئولیت‌پذیری اجتماعی پیوند بخورد. موثرترین یادگیری، ناشی از تجارب فعال و پیوند خورده با جامعه است [۱۶].

یادگیری خدمات محور شیوه‌ای است که به وسیله آن، مردم با مشارکت فعال در تجربیات خدماتی سازمان یافته یاد می‌گیرند و پیشرفت می‌کنند. مواجهه با نیازهای واقعی جامعه، همکاری موسسه و جامعه هماهنگ با برنامه درسی فرآگیر، فرصت ساختار یافته‌ای را برای فرآگیر می‌نماید تا وی درباره آنچه طی فعالیت خدمات واقعی در

نمودار ۱) پیوستار فورکو- تشخیص اختلافی یادگیری خدمات محور با سایر اشکال یادگیری تجربی

وجود دارد که تشخیص اختلافی یادگیری خدمات محور با سایر اشکال یادگیری تجربی نظیر ایترن شبیب، آموزش در عرصه، خدمات داوطلبانه تمرکز بر جامعه است [۲].

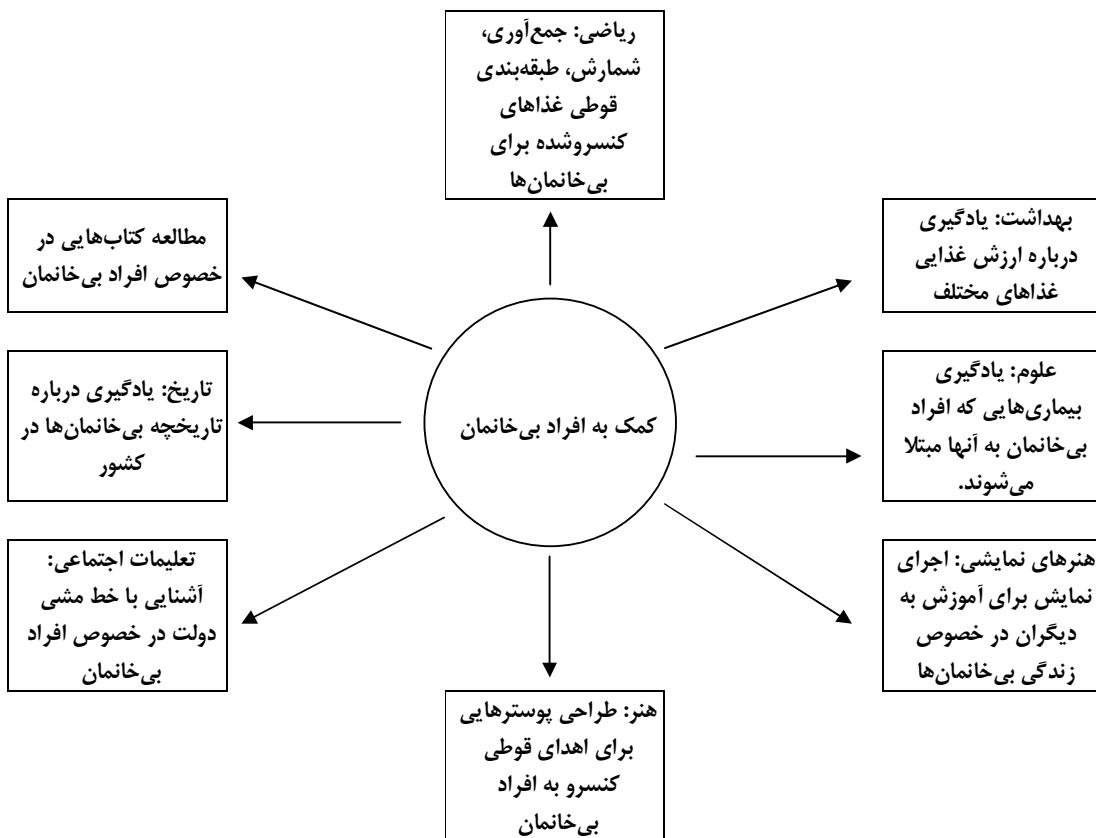
فورکو این اشکال آموزشی را در یک پیوستار قرار می‌دهد. در یک سری‌پوستار ایترن شبیب قرار گرفته که تمرکز عمدۀ آن بر پیشرفت حرفاۀ فرآگیر است. در سر دیگر پیوستار فعالیت‌های داوطلبانه قرار

تشخیص یادگیری خدمات محور از سایر اشکال یادگیری تجربی

یادگیری خدمات محور یکی از استراتژی‌های یادگیری فعال است که می‌تواند معبری را برای ایجاد تغییرات مربوط به برنامه‌های درسی بهصورت موفق و سریع ایجاد نماید. این شیوه یکی از اشکال یادگیری تجربی است که بر خدمات جامعه تاکید دارد. اتفاق نظر

روشن ساخته و همچنین افزایش می‌دهد [۴]. یک مثال از یادگیری مبتنی بر خدمات عبارت است از: جمع‌کردن زباله از رودخانه، آنالیز زباله‌های جمع‌آوری شده، ارایه نتایج توسط فراغیران، بحث و تبادل نظر و ارایه پیشنهاد به همسایگان رودخانه برای کاهش آلودگی و سپس تفکر منطقی روی تجربیات‌شان [۲۰]. بنابراین، یادگیری خدمات محور برنامه‌ای داوطلبانه، درسی افزوده به سرفصل دروس، برنامه‌ای جبرانی برای ساعت‌های درسی مختص به فارغ‌التحصیل شدن، برنامه‌ای تنبیه‌ی، برنامه درسی مختص به دیبرستان و دانشگاه و دارای سود یک‌طرفه برای فراغیر یا فقط جامعه نیست [۲۰]. اگر یادگیری خدمات محور به‌طور صحیح انجام شود می‌تواند قسمت زیادی از محتوای درسی را پوشش داده و تقویت نماید. به‌طور مثال اگر فراغیران از طریق یادگیری خدمات محور قصد کمک به افراد بی‌خانمان را داشته باشند به‌نتایج ذیل دست می‌یابند (نمودار ۲) [۲۱].

گرفته که بر مشارکت اجتماعی و ارایه خدمات به دریافت‌کنندگان تاکید دارد. آموزش مبتنی بر خدمات در مرکز پیوستار قرار گرفته است. اعتقاد بر این است که آموزش مبتنی بر خدمات در نوع خود منحصر به‌فرد بوده و منافع یکسانی را برای فراغیر و دریافت‌کننده خدمات فراهم می‌آورد [۱۷]. شایان ذکر است که آموزش‌دهنگان یادگیری خدمات محور را با خدمات جامعه اشتباه می‌گیرند. خدمات جامعه برای شناسایی نیازهای جامعه طراحی می‌شود و منافع عمده آن متوجه دریافت‌کنندگان خدمات است. یک مثال از خدمات جامعه عبارت است از جمع‌کردن زباله از رودخانه، فراغیران به عنوان داوطلب ارایه خدمات به جامعه پیش‌قدم شده و زباله‌های داخل رودخانه را جمع‌آوری می‌کنند [۲۰]. در مقایسه فعالیت‌های یادگیری خدمات محور سبب ارتقا مفاهیم کلیدی و مهارت‌ها در برنامه‌های آموزشی می‌شود. تجربیاتی که فراغیر از این طریق به‌دست می‌آورد درک اهداف درسی را واضح و

نمودار ۲) آموزش کمک به افراد بی‌خانمان از طریق یادگیری خدمات محور

(مشخص کردن اهداف آموزشی برای فراغیر؛ انتخاب تکالیف؛ مرور شرایط لازم مربوط به وظایف؛ تعیین مهارت‌های درسی ضروری؛ تعیین معیار و ضوابط به منظور انتخاب محل خدمات جامعه؛ آشنایی با موسسه واقع در جامعه (مکان، خط مشی‌ها و غیره)؛ همانگی با مدیران جامعه به منظور شناسایی موسسات مورد نظر؛ تکمیل فرم

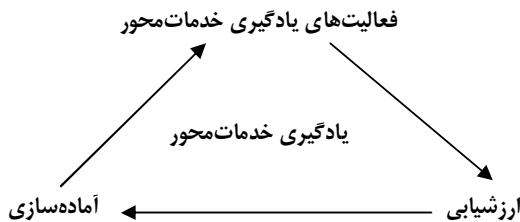
فرآیند اجرای یادگیری خدمات محور

مراحل اجرای یادگیری خدمات محور به صورت متنوعی ارایه شده که در این قسمت به مدل ۳ مرحله‌ای، ۵ مرحله‌ای و عمر‌حله‌ای اشاره می‌شود.

مراحل مدل ۳ مرحله‌ای یادگیری خدمات محور، آماده‌سازی دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۰ مجله راهبردهای آموزش

واضح و روشن مشخص شود) و ارزشیابی (شامل تفکر منطقی، واکنش‌های عاطفی و رشد روحی و معنوی و همچنین تعاملات و فرصت‌های آینده) هستند. شایان ذکر است که موقفيت‌های پروژه نیز باید مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد [۲، ۱۴، ۲۲]. نمودار ۳، ارتباط بین مراحل اجرای یادگیری خدمات محور را نشان می‌دهد [۲۲].

موافقتنامه؛ امنیت و بیمه فراغیران؛ و ایاب و ذهاب فراغیران و نظارت‌کنندگان، فعالیتهای یادگیری خدمات (در این مرحله باید خدمات مورد نظر ارایه شود. خدمات ارایه شده شامل همکاری با کارکنان و ارایه خدمات مورد نیاز به مددجویان است. در این مرحله باید خصوصیات فعالیت نظیر برنامه زمان‌بندی، رفتارهای قابل پذیرش، پیروی از خط مشی و سیاست‌ها به صورت

نمودار ۳) ارتباط بین مراحل اجرای یادگیری خدمات محور

منافع مربوط به فراغیران: در این شیوه یادگیری فراغیران به نیازهای واقعی جامعه می‌پردازند. بنابراین تجربیات کسب شده توسط فراغیران مثبت، معنی دار و واقعی هستند. از طرفی کسب تجربیات، منوط به ایجاد کار گروهی، تقسیم کار با دیگران، ایجاد حس مسئولیت‌پذیری و وابستگی متقابل است که در نهایت منجر به حس نوع دوستی، پیامدهای عاطفی، ایجاد حس سودمندی و کارآمدی و همچنین توسعه یادگیری شناختی، عاطفی و اجتماعی شده و فراغیران قادر مواجهه با مشکلات اجتماعی و حل مساله را در شرایط پیچیده می‌یابند و همچنین به اهمیت انگیزش درونی و بیرونی پی می‌برند [۲۰]. به طور کلی منافع مربوط به فراغیران را به صورت زیر می‌توان دسته‌بندی نمود.

۱- پیشرفت شخصی شامل افزایش مسئولیت‌پذیری، شایستگی اجتماعی، نوع دوستی، عزت نفس و کاهش مشکلات رفتاری و کارایی مستقل.

۲- مسئولیت‌پذیری اجتماعی شامل به کارگیری اصول اخلاقی در خدمات، افزایش درک حکومت، تفکر درباره سیاست‌ها و خط مشی‌ها، علاوه‌مندی و نوع دوستی نسبت به افراد جامعه و کشور.

۳- مزایای درسی شامل بهبود مهارت‌های حل مساله، کسب نمرات امتحانی بالاتر، افزایش قدرت بیان و خواندن، دستیابی به درجات علمی بالاتر، افزایش میزان توجه و حس پیشرفت تحصیلی.

منافع مربوط به جامعه: سنجش و اندازه‌گیری منافع مربوط به جامعه کاری سخت و بسیار دشوار است. لکن می‌توان از منافع زیر نام برده: توجه و پرداختن به نیازهای جامعه، فراهم‌آوردن منابع انسانی اضافی، ایجاد شهرهوندان فعال، قدرت و اختیاردادن، بهبود دارایی جامعه.

منافع مربوط به موسسات آموزشی: به کارگیری شیوه یادگیری خدمات محور برای موسسات آموزشی دارای منافع زیر است:

مراحل مدل ۵ مرحله‌ای، آماده‌سازی، عملکرد، تفکر منطقی، اختتامیه و ارزشیابی هستند. در مرحله تفکر منطقی به فراغیر فرست داده می‌شود که در خصوص تجربیات یادگیری خدمات محور تفکر انقادی داشته باشد تا زمینه آموزشی و اجتماعی را وسیع تر نماید. در مرحله اختتامیه، سهم فراغیر و موسسه ارایه‌دهنده خدمات در جامعه شناسایی و خاتمه پروژه یادگیری مبتنی بر خدمات اعلام می‌شود [۲۳]. سایر مراحل شبیه مدل ۳ مرحله‌ای است.

در مدل عمره‌های، ۶ گام براساس ۳ عنصر کلیدی ارتباطات آکادمیک روش، نیازهای واقعی جامعه و بازتاب سیستمیک طراحی شده است که عبارت از بحث (در خصوص این سؤال که "جامعه چیست؟" باید بحث شود. فراغیر باید درک مناسبی از جامعه، نیازهای جامعه، تفاوت جوامع، تفاوت نیاز در جوامع مختلف پیدا نماید)، بررسی اطلاعات مقدماتی (اطلاعات راجع به نیازهای جوامع مختلف جمع‌آوری می‌شود)، ارجاع (آیا احتمال یافتن نیازهای جوامع وجود دارد؟ برای یافتن نیازها به چه منابع و مهارت‌هایی نیاز است. در این مرحله باید امکان یافتن نیازهای واقعی جامعه مشخص شود)، برنامه (برنامه اجرایی پروژه براساس نیازهای منتخب طراحی می‌شود). باید اهداف آموزشی مشخص شود و ارتباطات آکادمیک با جامعه ایجاد شود، اجرا (فعالیت یادگیری خدمات محور برنامه‌ریزی شده اجرا می‌شود) و بازبینی (مرحله ارزشیابی است. تاثیر خدمات، میزان رسیدن به اهداف مورد نظر منافع برنامه، افراد منفعت برند، فرآیند تفکر منطقی و غیره مورد ارزیابی قرار می‌گیرد) هستند [۲۴].

منافع یادگیری خدمات محور

در صورتی که یادگیری خدمات محور به صورت صحیح انجام گیرد. دارای مزایا و منافعی است که می‌توان آن را در سه دسته منافع مربوط به فراغیران، جامعه و موسسات آموزشی طبقه‌بندی کرد.

تغییر الگو (پارادایم) با نقش‌های جدید، ایجاد فرآگیریان با انگیزه، اشتغال در امور مهم و معنی‌دار، ایجاد محیط یادگیری مشارکتی، جو سازمانی مثبت همراه با نوع دوستی، ایجاد شاغلین با تفکر خردمندانه و تصمیم‌گیری مشارکتی [۲، ۲۵ و ۲۶].

شایان ذکر است که تحقیقات نشان می‌دهد این شیوه یادگیری نسبت به شیوه‌هایی همانند پیشاهمگی، سازمان جوانان، مدرسه کار، و فی و حرفاًی هزینه کمتری را در بر دارد. شواهد نشان می‌دهد که مخارج یادگیری به شیوه مبتنی بر خدمات برای هر فرآگیر ۵/۵۰ دلار و در مدرسه کار ۲۰۸/۸۰ دلار است [۲۷].

محدودیت‌های اجرای یادگیری خدمات محور

برای اجرای اصولی و واقعی روش یادگیری خدمات محور، توصیه شدید بر کسب بینش فردی همراه با روش‌های کاملاً برنامه‌ریزی و زمان‌بندی شده برای ارایه بازخورد مناسب وجود دارد. بنابراین در حین یادگیری خدمات محور، توجه به هماهنگی و تشریک مساعی وسیع و گسترده بین مراکز آموزشی و جامعه، توسعه تعهدات اعضای هیئت علمی درخصوص به کارگیری علمی و صحیح این شیوه آموزشی، در ایجاد توازن میان تقاضای مراکز خدماتی و توأم‌نی در داشجویان ضروری است. همچنین ممکن است وقایع پیش‌بینی نشده در طول ترم به علت محدودیت زمانی سبب تأخیر در ارایه یا حذف واحد درسی شود. گاهی اوقات تکالیف و تعهدات مربوط به انجام پروژه‌های مبتنی بر یادگیری خدمات محور، منجر به خستگی و رنجش داشجویان می‌شود [۲۸].

بنابراین اجرای اصولی این روش مستلزم هماهنگی جامع بین بخشی و درون‌بخشی، تربیت و استفاده از مریبان کارآزموده و دارای تفکر خلاق و انتقادی و برخی تغییرات ساختاری در سیستم آموزشی و بهداشتی - درمانی است که با برنامه‌ریزی صحیح و اصولی قابل اجرا است.

کاربردهای یادگیری خدمات محور

شواهد نشان می‌دهد که استفاده از یادگیری خدمات محور در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی روبه افزایش است و داشکده‌های پرستاری بیشترین سهم را در به کارگیری این شیوه آموزشی به خود اختصاص داده‌اند [۲۹]. یافته‌ها نشان می‌دهد که دروسی نظری بهداشت مادران و نوزادان، پرستاری بهداشت جامعه، علم و هنر، پرستاری، بهداشت زنان، باروری و بهداشت جنسی، مدیریت پرستاری، خدمات پرستاری، پرستاری بهداشت روانی، پرستاری کودکان، پرستاری سالمدان، تئوری‌ها و مفاهیم پرستاری به این شیوه در دانشکده‌های پرستاری با موفقیت تدریس می‌شوند [۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳]. این شیوه یادگیری را می‌توان علاوه بر آموزش مقطع کارشناسی، در آموزش سایر مقاطع رشته پرستاری به کار گرفت [۳۴، ۳۵].

۳۶؛ زیرا ماهیت رشته پرستاری کار با مددجو، خانواده و جامعه است. بنابراین بایستی راهکارها و تمہیداتی ایجاد نمود تا زمینه بکارگیری این شیوه تدریس مهیا شود [۳۷]. سیاست‌سیوی معتقد است برای رسیدن به یادگیری فعال و موثر از طریق یادگیری خدمات محور، استاید و داشجویان باید از روش‌های سنتی دور شوند. این امر ضرورت تغییر فرهنگی را در داشکده‌های پرستاری مطرح می‌نماید [۳۸]. کوهن اعتقاد دارد که بسیاری از آموزش‌دهندگان، پژوهشگران و برنامه‌ریزان درسی در پرستاری تلاش می‌کنند با به کارگیری یادگیری خدمات محور، سبب افزایش تعامل بین داشکده‌های پرستاری و جامعه شده و از آموزش سنتی دور شوند و به سودمندی این شیوه یادگیری اذعان دارند [۳۹]. منافع یادگیری خدمات محور تحت عنوانی مربوط به فرآگیران، جامعه و موسسات آموزشی توضیح داده شد.

بیلیگ در سال ۲۰۰۰ مدلی را به منظور روش ساختن شرایط و پیامدهای یادگیری خدمات محور ارایه نمود. این مدل نشان می‌دهد که یادگیری خدمات محور منجر به پیشرفت شخص فرآگیر شده و سبب کاهش رفتارهای منفی، خودکارآمدی، شایستگی و توانایی، انعطاف‌پذیری و شایستگی اجتماعی می‌شود. برای دستیابی به پیامدهای کلاسی قوی‌تر، باید بین برنامه طراحی شده و موضوع تخصصی درس در برنامه درسی یکپارچگی وجود داشته باشد.

همچنین تنظیم استانداردها برای سنجش و اندازه‌گیری و استفاده از فعالیت‌های بازتابی (خردمدانه) شامل به کارگیری مهارت‌های تفکری سطح بالا نظریه تجزیه و تحلیل، ارزشیابی و حل مساله سبب دستیابی به پیامدهای کلاسی موثر می‌شود.

برای دستیابی به مسئولیت‌پذیری اجتماعی، معلم باید به فرآگیر کمک نماید تا ارتباط روش و واضحی با بافت شهری و اجتماعی برقرار نماید؛ به عنوان مثال، کمک به فرآگیران که در هنگام کار با سالمدان به نظرات و چشم‌اندازهای فرهنگی سالمدانی پی‌برند. اگر چنین شرایطی مهیا شود، فرآگیر توانایی محافظت از اجتماع، جامعه و دیگران، داوطلب‌شدن برای ارایه خدمات و درک مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را به دست خواهد آورد.

برای دستیابی به پیامدهای شغلی باید ارتباط عمدی با مهارت‌های شغلی یا داشت حرفه‌ای ایجاد شود که سبب افزایش داشت شغلی، مهارت‌های حرفه‌ای و تمايل به انتخاب شغل مورد علاقه می‌شود [۴۰].

تحقیقات مختلف در حیطه پرستاری نیز یافته‌های فوق را تأیید می‌کند. مطالعات مذکور به طور واضح اهمیت یادگیری خدمات محور را در رشد فردی، احساس رضایت شخصی، دستیابی به سطوح بالای مهارت‌های تفکر انتقادی، افزایش آگاهی از نیازهای واقعی، مددجویان، افزایش نوع دوستی، توسعه مهارت‌های بالینی، خودکارآمدی، توسعه مشارکت گروهی، افزایش مهارت‌های پژوهشی، رشد حرفه‌ای روش می‌کند [۴۱، ۴۲، ۴۳]. علاوه بر این، یادگیری خدمات محور از طریق تیم‌های بین رشته‌ای مانند پزشکی و پرستاری

- 6- Williams NR, Reeves PM. MSW students go to burn camp: Exploring social work values through service-learning. *Soc Work Educ.* 2004;23(4):383-98.
- 7- Blieszner R, Artale LM. Benefits of intergenerational service-learning to human services majors. *Educ Gerontol.* 2001;27(1):71-88.
- 8- Dreuth L, Dreuth FM. A model of student learning in community service field placements. *Active Learn High Educ.* 2002;3(3):251-64.
- 9- Kendall JC. Combining service and learning: An introduction for cooperative education professionals. *J Coop Educ.* 1991;27(2):9-26.
- 10- Keyton J. Integrating service-learning in the research methods course. *South Commun J.* 2001;66:201-11.
- 11- Moorman MK, Arellano-Unruh N. Community service-learning projects for undergraduate recreation majors. *Am J Health Educ.* 2002;73(2):42-7.
- 12- Waskiewicz RA. Results of course-based service-learning experiences on sophomore students' personal and professional development. *J Public Afr.* 2001;5:35-53.
- 13- Warren BJ, Donaldson R, Whaley M. Service learning: An adjunct to therapeutic communication and critical thinking skills for baccalaureate nursing students. *J Nurs Educ.* 2005;44(3):147.
- 14- Alma.edu [homepage on the Internet]. Michigan: Background in service-learning; c2003 [update 2006 Feb 22]. Available from: <http://www.alma.edu/academics/education/service/background.html>
- 15- Willits-Cairn R. National and community service act of 1990 definition of service-learning. Minneapolis, MN: National Youth Leadership Council; 1991.
- 16- Louisiana4h.org [homepage on the Internet]. Louisiana: Service-learning definitions; c1999 [update 2006 Feb 22]. Available from: <http://www.louisiana4h.org/MCMS/RelatedFiles/{F20DA153-16F7-45DA-A4F8-1AAC5CEBFCC4}/Service+Definition.doc>
- 17- Cooperative Education Association. What is service learning? Ontario: Cooperative education association; 2006. Available from: <http://www.usm.maine.edu/servicelearning/whatis.html>
- 18- Stanton T. Service learning: Groping toward a definition: Combining service and learning. Raleigh: National Society for Internships and Experiential Education; 1990.
- 19- Shumer R, Cook CC. The status of service-learning in the United States: Some facts and figures. United State: The National Council of the Boy Scouts of America; 1999. Available from: [http://www.servicelarning.org/resources/online_documents/research/status_s-l_us/index.php](http://www.servicelearning.org/resources/online_documents/research/status_s-l_us/index.php)
- 20- Servicelearning.org [homepage on the Internet]. USA: What is service learning? c2000 [update 2006 Feb 22]. Available from: <http://www.servicelarning.org>
- 21- Serviceandinclusion.org [homepage on the Internet]. Ontario: Inclusive service learning; c2000 [update 2006 Feb 25]. Available from: <http://www.serviceandinclusion.org/conf/InclusiveServiceLearning>
- 22- Floridacompanct.org [homepage on the Internet]. Florida: Technology options for service-learning projects; c2001 [update 2006 Mar 2]. Available from: <http://www.floridacompanct.org/resources/files/TechnologyOptionsForSL>
- 23- Kennesaw.edu [homepage on the Internet]. Kennesaw: The steps to service learning; c2004 [update 2006 Feb 25]. Available from: <http://www.kennesaw.edu/community/servicelarning/Pages>

سبب ایجاد منافع زیادی برای دانشجویان، دانشکده‌ها و جامعه می‌شود و دانشجویان پرستاری و پزشکی را برای مشارکت بین رشته‌ای در آینده شغلی آماده خواهد کرد [۴۳] و سبب افزایش توانایی برای کار به عنوان عضوی از یک تیم بین رشته‌ای می‌شود [۴۵]. شایان ذکر است که تعامل بین آموزش پرستاری و خدمات پرستاری از طریق یادگیری خدمات محور، علاوه بر پیشرفت دانشجویان سبب رشد و تبحر پرستاران بالینی (به عنوان ارایه دهنگان خدمات) می‌شود که این امر موجب ارتقا کیفیت مراقبت پرستاری، بهبود تمرینات پرستاری و کاهش هزینه‌ها می‌شود [۴۶].
بنابراین باید راه کارهایی را برای به کار گیری یادگیری خدمات محور در آموزش پرستاری ارایه نمود. برای موفقیت در برنامه‌های یادگیری خدمات محور باید دانشکده‌های پرستاری علاقمند به ارایه این شیوه تدریس بوده و ضمن حمایت از آن مشارکت فعال ارایه دهنگان خدمات در جامعه را جلب نمایند. همچنین دانشجویان باید از انگیزه‌های کافی برخوردار باشند تا در ایجاد تفکر منطقی تلاش کنند [۴۷].

نتیجه‌گیری

دانشجویان پرستاری عمیقاً تمایل به شرکت در فعالیت‌های یادگیری خدمات محور دارند زیرا فرصت می‌یابند تا مفاهیم نظری را در خدمات دادن به جامعه به کار گیرند. آشناسازی مدیران آموزشی، آموزش دهنگان پرستاری و ارایه دهنگان خدمات با مفهوم، فرآیند اجرایی و منافع یادگیری خدمات محور ضروری است. این حرکت از سمت یادگیری غیرفعال و سنتی را به سمت یادگیری فعل و معنی‌دار سرعت می‌بخشد. همچنین ضروری است که دانشجویان مقاطع مختلف پرستاری به آموزش سیستماتیک در زمینه روش‌های یادگیری فعل از جمله یادگیری خدمات محور دست پیدا کرده تا ضمن آشنایی و به کار گیری این شیوه، نیازهای تحقیقاتی در این زمینه به فراموشی سپرده نشود.

منابع

- 1- Wells CV, Grabert C. Service learning and mentoring: Effective pedagogical strategies. *Coll Stud J.* 2004;38(4):573-8.
- 2- Billig SH, Waterman AS. Studying service-learning: Innovations in education research methodology. Routledge: Lawrence Erlbaum Associate; 2003.
- 3- Vanderhoff M. Service-learning the world as the classroom. *PT Mag.* 2005;13(5):34-41.
- 4- Johnson RM. A case study in service-learning a community nutrition food drive: Neighbors helping neighbors. *Top Clin Nutr.* 2005;20(4):351-6.
- 5- Servicelearning.fsu.edu [homepage on the Internet]. Florida: Number of service learning classes; c2001 [update 2006 Feb 25]. Available from: http://www.servicelearning.fsu.edu/index_files/main_data/graphs/03-04/03-04Classes.gif

- 1998;15(3):39-55.
- 35- Logsdon MC, Ford D. Service-learning for graduate students. *Nurs Educ.* 1998;23(2):34-7.
- 36- Lutz J, Herrick CA, Lehman BB. Community partnership: A school of nursing creates nursing centers for older adults. *Nurs Health Care Perspect.* 2001;22(1):26-9.
- 37- Poirrier GP. Service learning: Curricular applications in nursing. Burlington: Jones and Bartlett Publishers; 2001.
- 38- Ciaccio J, Walker GC. Nursing and service learning: The Kobyashi Maru. *Nurs Health Care Perspect.* 1998;19(4):175-7.
- 39- Cohen SS, Milone-Nuzzo P. Advancing health policy in nursing education through service learning. *Teach Learn Med.* 2001;23(3):28-40.
- 40- Shelley H. School-based K-12 service-learning mediators and student outcomes model. Portsmouth: RMC Research Corporation; 2000. Available from: <http://www.learningindeed.org/research/slresearch/sl%20medatrs%20studt%20outc%20model.pdf>
- 41- Callister LC, Hobbins-Garbett D. Enter to learn, go forth to serve: Service learning in nursing education. *J Prof Nurs.* 2000;16(3):177-83.
- 42- Laforet-Fliesser Y, Ward-Griffin C, Bennon C. Self-efficacy of preceptors in the community: A partnership between service and education. *Nurs Educ Today.* 1999;19(1):41-52.
- 43- Peterson SJ, Schaffer MJ. Service-learning: A strategy to develop group collaboration and research skills. *J Nurs Educ.* 1999;38(5):208-16.
- 44- Sternas KA, O'Hare P, Lehman K, Milligan R. Nursing and medical student teaming for service learning in with the community: An emerging holistic model for education and practice. *Holist Nurs Pract.* 1999;13(2):66-77.
- 45- Hurst CP, Osban LB. Service-learning on wheels: The nightingale mobile clinic. *Nurs Health Care Perspect.* 2000;21(4):184-7.
- 46- Lehna C, Byrne A. An example of a successful collaboration effort between a nurse educator and a hospice clinical nurse specialist/director. *J Prof Nurs.* 1995;11(3):175-82.
- 47- Bailey P, Carpenter DR, Harrington P. Integrating community service into nursing education: A guide to service-learning. New York: Springer Publication; 1999.
- /steps.shtml
- 24- PsL.oditech.com [homepage on the Internet]. Kennesaw: The six step model: Service-learning planning tool; c2004 [update 2006 Feb 25]. Available from: http://psl.oditech.com/educators/teachers/six_step_model.pdf
- 25- Louisiana4h.org [homepage on the Internet]. Louisiana: Service learning benefits; c1999 [update 2006 Feb 22]. Available from: <http://www.louisiana4h.org/MCMS/RelatedFiles/%7bf20DA153-16F7-45DA-A4F8-1AAC5CEBFCC4%7d/6>
- 26- Servicelearning.org [homepage on the Internet]. USA: Why districts, schools and classrooms should practice service-learning; c1999 [update 2006 Feb 27]. Available from: http://www.servicelearning.org/resources/fact_sheets/k-12_facts/why/
- 27- Seattlecentral.edu [homepage on the Internet]. Seattle: Service-learning program. c1999 [update 2006 Feb 22]. Available from: <http://www.seattlecentral.edu/service-learning/facultymanual/facultymanual.pdf>
- 28- Peters T, McHugh MA, Sendall P. The benefits of service learning in down-turned economy. *Int J Teach Learn High Educ.* 2006;18(2):131-41.
- 29- Servicelearning.fsu.edu [homepage on the Internet]. Florida: Service learning classes by department; c2001 [update 2006 Feb 25]. Available from: http://www.servicelearning.fsu.edu/index_files/main_data/graphs/03-04/Fall03Classes.gif
- 30- Cooperative Education Association. Service learning course offerings at USM. Ontario: Cooperative Education Association; 2006. Available from: http://www.usm.maine.edu/cft/service/sl_courses.htm
- 31- Kataoka-Yahiro M, Cohen J. A learning-service community partnership model for pediatric experiences. *Nurs Health Care Perspect.* 1998;19(6):274-7.
- 32- Herman C, Wallace C, Sassatelli J, Tutor M. Daring to reach the heartland: A service-learning approach to psychiatric/mental health nursing. *Acad Exch Q.* 2000;6:64-8.
- 33- Juhn G, Tang J, Pressens P, Grant U, Johnson N, Murray H. Community learning: The reach for health nursing program-middle collaboration. *J Nurs Educ.* 1999;38(5):215-21.
- 34- Green D. Student perceptions of aging and disability as influenced by service-learning. *Phys Occup Ther Geriatr.*